

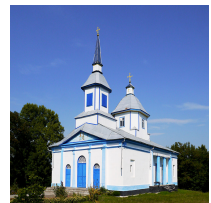
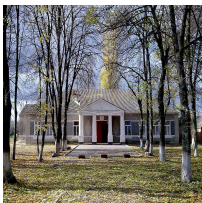
Р. Б. Цикало

Нова Прилука

НОВА ПРИЛУКА – село Вінницького (до липня 2020 – Липовецького) району Вінницької області. 2017 з Новоприлуц. і Староприлуц. сільс. рад утвор. Староприлуц. сільс. об'єднану територ. громаду (67,01 км², станом на 1 січня 2019 – 3321 особа), що 2020 була зарахована до Турбів. громади. Н. П. розташ. на правому березі р. Десна (Десенка; притока Південного Бугу; на лівому – Стара Прилука), за 30 км від обл. центру та 35 км від м. Липовець. Площа 5,07 км². За переписом насел. 2001, проживали 1942 особи; переважно українці. Н. П. та Стара Прилука мають спіл. історію, до поч. 19 ст. вони склали одне містечко Прилука, що вперше згадується в Іпатіїв. літописі під 1146, коли галиц. князь Володимир Володаревич воював із київ. князем Всеволодом. У джерелах поч. 16 ст. власником зазначений князь Збаразький. Після Люблін. унії 1569 Прилука відійшла від Великого князівства Литовського до Польщі. У 1-й пол. 17 ст. франц. фортифікатор Г. де Боплан наніс її як містечко на карту Брацлавщини. Жит. брали участь у Визв. війні під проводом Б. Хмельницького, гайдамац. русі та повстанні на чолі з фастів. полковником С. Палієм. У липні 1648 після Корсун. битви тут гостювали М. Кривоніс з ханом Гіреєм. 1648–67 існувала Прилуц. сотня Кальниц. полку. За Андрусів. договором 1667 навколишні землі повернуто під владу Польщі. 1730 на правобереж. частині збудовано дерев'яну церкву Святої Трійці. 1780 Новоприлуц. ключ перейшов у власність графині Г. Калиновської-Бедрицької. Згодом на тер., де нині знаходиться Н. П., переселилися староприлуц. євреї. До кін. 18 ст. Прилука остаточно розділилася на 2 частини. Н. П. стала торг. містечком. Після 2-го поділу Польщі 1793 – у складі Рос. імперії. 1793–96 – містечко Брацлав. намісництва; 1796–1923 – Київ., 1923–25 – Поділ. губ.; 1797–1846 – Махнів., 1846–1923 – Бердичів. пов. Тривалий час існувала Прилуц. (Ново-Прилуц.) волость, до якої були зарах. містечко Турбів (нині смт), села Костянтинівка та Холявинці. У серед. 19 ст. Н. П. належала польс. шляхтичам Березовським, Болсуновським, Гойжевецьким, Карським, Підвисоцьким і Савицьким. У цей період містечко також називали Киселями. 1886 у Н. П. мешкали 1204, 1900 – 3922 особи. Наприкінці 19 ст. знач. землевласником став нім. поміщик Меринг. Тоді ж, окрім церкви, діяли костел, синагога, 2 євр. молитовні будинки, працювали цукр., пивовар. і винокур. заводи, кінний і 2 водяних млини, збирали 3 ярмарки на рік. 1903 відкрито однокласне (від 1904 – двокласне) парафіял. училище. Під час воєн. дій 1918–20 влада неодноразово змінювалася. 1923–30 – село Вінн. округи; від 1932 – Вінн. обл.; 1923–29 – Прилуц., 1935–59 – Турбів., 1930–35 та

1959–2020 – Липовець., від 2020 – Вінн. р-нів. Жит. потерпали від голодомору 1932–33 (кількість встановлених жертв – 40 осіб), зазнали сталін. репресій. Від липня 1941 до березня 1944 – під нім. окупацією; створ. ґетто. У брат. могилі поховано 77 рад. воїнів-визволителів. Встановлено пам'ятник воїнам-землякам, які загинули на фронтах 2-ї світової війни. У Н. П. – заг.-осв. школа; Будинок культури, б-ка; лікарня, центр первин. мед.-сан. допомоги, амбулаторія. Пам'ятка архітектури нац. значення – церква св. Параскеви (поч. 19 ст.). Храм створ. у стилі класицизму, цегляний, прямокутний у плані, з гранчастою апсидою, тринавний, чотиристовпний, одноглавий. Над центр. частиною – шатр. покриття на дерев'яному барабані; над притвором – дерев'яна дзвіниця зі шпилем. На пн. і пд. фасадах облаштовано двоколонні лоджії, зх. фасад розчленований пілястрами й увінчаний трикут. фронтоном. В інтер'єрі на стінах – олій. живопис кін. 19 ст. Збереглися комплекс лікарні у стилі модерну (1912, пам'ятка архітектури місц. значення) та палац невідомого шляхтича у стилі класицизму (кін. 19 ст.). Серед видат. уродженців – мікробіолог, Нобелів. лауреат З.-А. Ваксман і фахівець у галузі металургії, чл.-кор. АН СРСР Д. Чижиков.

Фотоілюстрації



Рекомендована література

1. Похилевичъ Л. Сказанія о населенныхъ мѣстностяхъ Кіевской губерніи. К., 1864;
2. Біла Церква, 2005;
3. Липовецький район: Паспорт-альбом території. Липовець, 2000;
4. З історії села та єврейської громади Нової Прилуки // Кучер В. О., Роговий О. І. Зельман Абрахам Ваксман. В., 2003.

Бібліографічний опис:

Нова Прилука / Р. Б. Цикало // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-72305>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).